

ODBORNÝ SEMINÁŘ O ŽIVOTĚ A DÍLE AUGUSTINA BERGERA

Letos 12. srpna 2011 připadlo 150. výročí od narození zakladatele pražského českého baletu **Augustina Ratzersbergra (1861–1945)**, rodáka z Boskovic, jenž se po odchodu Reisingera (1884) ujal vedení baletního souboru Národního divadla.

Pro Národní divadlo měl zásadní význam – jako první koncipoval a utvářel baletní soubor a kmenový repertoár, vychoval řadu tanečnic, vedl baletní školu a přiblížil balet Národního divadla tehdejší evropské úrovni.

Národní divadlo letos ocení jeho přínos českému baletu seminářem, který se uskuteční 7. října 2011 ve 14 hodin v historické budově Národního divadla.

Srdečně zveme všechny milovníky tanečního umění na odborný seminář o životě, díle a odkazu tohoto významného umělce, který se zapsal významně do dějin světového tance.

Program bude zahrnovat přednášku **prof. Boženy Brodské** (baletní historik, specialista na dílo A. Bergera) a vystoupení sólistů baletu ND, studentů pražské Taneční konzervatoře hl. m., Taneční konzervatoře Brno a Taneční konzervatoře Ivo Váňi-Psoty v Praze.

Vstupné zdarma!

AUGUSTIN BERGER

Nejdříve byl jmenován „správcem baletu“, což nebyl příliš vznešený titul, ale po úspěšných choreografiích tanečních částí vložených v operách i činohrách, dostal mladý adept, narozený v roce 1861 důvěru vedení Národního divadla a zahájil sezonu na podzim roku 1885 již jako titulární baletní mistr se zkráceným uměleckým příjmením Berger. Naše první scéna mu vděčí za mnohé, zejména však za založení baletní školy při divadle. Sám od svých dvanácti let absolvoval tréninky od Conradiho, Barbariniho a Martiniho a v Aréně na hradbách, kde státoval (1874) jej cvičily baletní mistryně Marie Hentzová a Johanna Belkeová. Ze zkušeností v cizině věděl, jaká úroveň taneční techniky se vyžaduje a tak dvanáct dívek, které byly přijaty, měly od začátku přísný režim.

Prvním baletem, který uvedl v Národním divadle, byla Adamova *Giselle* (4. 2. 1886). Dramaturgicky to byl bezesporu hodnotný titul, jenž zároveň představil pražskému obecnstvu italskou balerínu Giuliettu Paltrinieriovou v hlavní roli seriózního repertoáru. Tančila již předtím sice (1885) *Civilisaci* v baletní féerii *Excelsior*, kterou inscenoval v Národním divadle Ital Enrico Borri,

ale o jejím tanci v Giselle napsaly Národní listy doslova: „*S lahodnou bezstarostností krouží slečna roulady a trilky do velikého kola a s ocelovou jistotou zabodává do podlahy špičky, vzpíná kotníky, kolébá a vznáší se lehce jako na perutích.*“ Byla to tedy klasa. Vedle ní Augustin jako její partner a sólový tanečník ovšem obstál, neboť: „*v oboru ozdobných skoků a přemetů nezná pan Berger nemožnosti. S podivuhodnou bravurností třepe svá brisés, své pistolety do vzduchu a sebesložitějších entrechatů se neleká.*“ Skutečně, měli jsme tehdy opravdu reprezentativní mladý sólový pár, takže není divu, že vedení divadla, při první návštěvě Petra Iljiče Čajkovského v Praze, v únoru roku 1888, uvedlo druhé jednání z *Labutího jezera* v Bergrově choreografii s oběma v hlavních rolích, Odetty a prince. Úspěch měli velký. Nejen že Česká Thalia (roč. II., č. 5 z 1. 3.1888) konstatovala, že: „*Vkusným a úhledným jeho vyprávěním osvědčil náš baletní mistr A. Berger nanovo zase svoji všestrannost, dovednost a důmyslnou originalitu v arrangování baletních výstupů, ale sám skladatel, k jehož počtě balet uvedli, si poznamenal do deníku stručné „minuta absolutního štěstí.*“ A v dopisu bratrovi Modestovi sděloval, že balet byl proveden „velkolepě“.

První Bergrovo období v Národním divadle zahrnuje léta 1883–1900 a zdá se, že bylo jeho nejšťastnějším. Byl sice nucen uvádět zcela nevkusné baletní féerie, jako byl *Flik a Flok, Narenta, Brahma, Fantaska, Day-Sin*, které ředitel Šubert kupoval v cizině, ale vedle této kasovní dramaturgie se objevovaly tituly jako Delibesova *Sylvie i Coppélie*, a z domácích autorů díla Mořice Angra, Leoše Janáčka, Karla Bendla, Karla Kovařovice a Jindřicha Káana z Albestů. Berger, jenž dal v prvním období pražskému baletu seriózní profesionální základy, si byl vědom svých kvalit, ale nebyl spokojen se svým honorářem, takže když dostal v roce 1899 nabídku na místo baletního mistra Dvorního divadla v nedalekých Drážďanech, podepsal smlouvu, která mu zaručovala méně práce za dvojnásobný honorář. Tam se v letech 1900–1910 Berger seznámil s významnými osobnostmi evropských divadel, která mu nabídli hostování jak v milánské La Scale, tak v londýnské Alhambře, tak petrohradském Mariinském divadle nebo varšavském Velkém divadle. Pokud jde o baletní repertoár, opakoval Berger v Drážďanech některé tituly z Prahy (zejména Delibesovu *Sylvii a Coppélii*) ale jinak se soustředil na operu. Nicméně stýskalo se mu po Praze, kde žila jeho matka, která po smrti Paltrinieriové (1889) vychovávala dceru Boženku Bergrovou. „*A tu jsem dostal dopis z Prahy*“, píše Berger ve svých Pamětech. „*Odepsal jsem, že bych byl ochoten vrátit se do Prahy, přeje-li si toho Kovařovic, že bych rád s Kovařovicem pracoval, že by mne však k tomu musel vyzvat ředitel divadla Schmoranz...*“ A ten Bergra skutečně pozval, takže napodzim 1912 zahájil Augustin Berger své druhé období v Národním divadle, které trvalo jedenáct sezon. Začal sice slibně Beethovenovým *Prometheem*, poněvadž nedal tanečnicím ani hercům hlavních postav tančit obvyklá baletní klíšé, ale další tituly si vyžádala hospodářská krize, takže návštěvy divadla zvětšil oblíbený *Excelsior* (1913) v režii Schmoranze a v choreografii Bergra, kdežto balet *Rokoko*, (1914) titul z období drážďanského v Praze propadl. Pak přišla první světová válka. Po celou válečnou dobu se dramaturgie orientovala na tvorbu českých autorů. Obnovovaly se prověřené Nedbalovy balety, Angrův *Štědrovečerní sen* i Kaanův *Bajaja*, a to byl ještě Berger ve svém živlu. Poválečná situace však přinesla mnoho změn. Nové tvůrčí činy se od Bergra již neočekávaly, zejména proto, že balet *Olim* (1919) propadl a kdysi slavná inscenace Delibesovy *Sylvie* (1921) také. Pro první „d'agilevský“ titul, a sice pro *Legendu o Josefovi* Richarda Strausse (červen 1922) vybral režisér Hilar hostujícího berlínského choreografa nové generace Heinricha Kröllera, poněvadž byl přesvědčen, že Berger je už na moderní inscenace starý. Berger to těžce nesl, tím spíš, že Krölller byl jeho žákem z Drážďan a jak se ukázalo, žádným velkým reformátorem nebyl. Souběžně však měl Berger za úkol uvést Čajkovského *Labutí jezero* (červenec 1922), což úspěšně splnil, tím spíš, že prosadil devatenáctiletou hostující Jelizavetu

Nikolskou v hlavní roli. Přesto odcházel na letní dovolenou s obavami o svou příští existenci a s pocitem nevděku. Jeho situace se však rázem změnila, když o prázdninách dostal pozvání na příští sezonu 1922/23 do Metropolitní opery v New Yorku. Byla to náplast na jeho ponížení. Žádal tedy v Národním divadle o neplacenou dovolenou a stal se baletním mistrem MET s platem 1.000 dolarů měsíčně. V další sezoně se rozloučil s Národním divadlem inscenací Čajkovského baletu *Louskáček* (7. 7. 1923) a ještě desetkrát nasedal na zaoceánský parník přes velkou louži. Život to byl opravdu úspěšný!